1895 ՅՈՒԼԻՍԻ 2 (Յուլ. 14) ԿԻՐԱԿԻ

№. 74—ՏԱՍՆԵՒՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—№. 74

1895 ՅՈՒԼԻՍԻ 2 (Յուլ. 14) ԿԻՐԱԿԻ

Հրատարակվում է չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը։
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, կէս տարուանը 6 ռ. 3 ամսուանը 3 ռ. և մի ամսուանը 1 ռ.։
Առանձին համարը 7 կոպէկ։
Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խմբագրատուն և գրենդրանական գրավաճառանոցում։
Հասցէ՝ Тифлисъ, Редакція „Արձագանք“. կամ՝ Tiflis Rédaction „Ardzagang“.

Խմբագրութիւնը բաց է ամենայն օր 10—1 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն յետոյ։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

„ԱՐՁԱԳԱՆՔ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ (Վեհամիմեանի փող. № 22. տան Խանպարմեանի) և «ՀԱՅՆԴՐՈՒՆԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՒԹԻՒՆ»։

ԲԱԺԱՆՈՐԱԳԻՆՆ Է ՏԱՐԵԿԱՆ 10 Ռ. ԿԷՍ ՏԱՐՈՒԱՆԻ 6 Ռ.

Յատկարգագրութիւնը պէտք է գիմէն՝ Тифлисъ, Редакція "Արձագանք". իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien „Ardzagang“

Յայտարարութիւններ ընդունվում՝ են հայերէն եւ օտար լեզուներով.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՌԱԳՐԵՆ ԽՆԴԻՐ
Գաղթական ԳարամՀԶա.—Համայնքների ժողով։
Խաչա և Հայկական խնդիր։
«Երզրական դաշնակիցները Եսհայում» յօդուածը։
«Figaro» լրագրի առաջնորդող յօդուածը։
Լօնդոնից։
Մի բաժանարար միտք։
Դրականական անփափանութիւն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Գետերբուրգից։ Բաժանի մշակական գործը։ Թուրքիանի բնական ուսումնարաններում անգլիական և ֆիւրք լեզուները։ Ծուլուց։ Բաքուից։ Ընկերվորից։ Վնասվում Հայրապետի ուղեորութիւնը։ Գ. Ըրշակ Քէմուրգեանի նուէրը։ Նամակ՝ Խմբագրին։ Գ. Ի. Ճոխանձիանցի մի աշխատութիւնն։ «Ժառանգ Հանգիսի երկ. տար. ա. գիրքը։ Խժդեղը Լէնգլէի ուղեորութիւնը զէպի Բաքու։

ՆԵՄԱՆ Գ. ՊՕԼՕՅԵՑ
ՏԵՂԵԿ-ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒՆ.—Նամակ Մուշից։
ՄԵՏՆԵԼՈՒՈՒԹԻՒՆ.—«Մանկավարժութեան պատմութիւն». «Ճանդիսքի բոլից»։
ՅԱՆՈՒՑՈՒՆ.—Երքանիկ բոպէ։
ՀԵՂԱՓՈՍՏ
ՀԱՅԵՐԵՐԿՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԵՆ ԽՆԴԻՐ

ՀԱՅՈՒՆԵՐԸՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ.—ՀԱՄԵՑՆԵՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎ

Համայնքների ժողովի նիստում երէցարքին, յուլիսի 2-ին (Ե. տ.) կարգացուեցաւ նաև Միլլորի առաջարկութիւնը՝ յետաձգել բոլոր մասնաւոր ինդհրատիրոյ ներկայացրած. Բիլլերի քննութիւնը մինչև պարլամենի հետեւեալ նստաշրջանը, ապա սակայն ներկայացրեց ժողովին մի պետիցիա, որ կրում է Մանկպօրտի 7530 բնակիչների առարկութիւններ, որով նորա խնդրում են, որ Պարլամենտը իրենից կախուած միջոցներով վերջ դնէ այն տհաճ վէճերին, որոնց ենթարկուում է Քիլբրիայի հայկական նահանգների բրիստոնեայ ժողովրդը և ապահովէ Բեռլինի դաշնագրութեամբ պայմանաւորուած ազատութիւնը հաստատութիւնը հայաստանում։

—

ԽՍԿԱՆՔ և ՀԵՏԳՈՒՆԻ ԽՆԴԻՐ

(«Daily News», յուլիսի 2).

Գ.-Գօլսի իտալական գեսպան պրն. Գաւտալեթիի ուղեորութիւնը Լօնդոն. Քիւրթիայի մայրաքաղաքի պատուհական շրջաններում բազմաթիւ կոմիտաների առիթ է տուել, կարծում են, որ գեսպանին մի յատուկ յանձնարարութիւն է տուած, որ սերտ կապ ունի Իտալիայի կառավարութեան ցանկութեան հետ՝ ունենալ եւսանդուն կերպով Ընգլիայի հետ միասին մասնակցել հայկական խնդրին. Փարիզից տարած տեղեկութիւնների համաձայն, Գաւտալեթիի միտքն գարձել է իր վրայ գիրանական մայրաքաղաքի դիպլոմատիական շրջանների ուշադրութիւնը. Այս շրջաններում, քան երեւոյթին, այն համզումունքն է տիրապետում, որ Իտալիան պատրաստ է միանալ Մեծ-Բրիտանիայի հետ, բնդունելով նորա գործելու եղանակը Հայաստանի վերարերութեամբ.

—

«Contemorary Bevіev» ամսագրի վերջին համարում առաջին տեղն է տուած «Երզրական դաշնակիցները Եսհայում» յօդուածին. Հեղինակագիրը Եսհայի գործերի մասին խօսելով հետեւցնում է, որ Ընգլիան և Ռուսիան այնտեղ կոչուած են իրար բարեկամ լինելու, որ դրանց բարեկամական գործակցութիւնները չատ նպատակայարմար և օգտակար է երկու պետութիւնց շահերին. «Եթէ Ռուսիան և Ընգլիան ցանկանան Եսհայում փոխադարձ համաձայնութիւնով գործել, այն ժամանակ երզրական պետութիւնները կը խոտորուեն, որ Եսհայի գործերի մէջ նրանց է պատկանում առաջնակարգ դերը։ Եւ եթէ ամրոյծ Երզրան պիտի համզուած լինի, թէ այ Ընգլիան և Ռուսիան չունեն ձեռնարկում Եսհայում առանց նախապէս իրար հետ խորհրդակցելու, այն ժամանակ ասկանի գործերում արտարին միջամտութեան վտանգ 90 տոկոսով կը պակասի։

Ընդհանուր հայկական խնդրին յօդուածագիրն այսպէս ևս հետաքրքիր է համարում Ընգլիայի և Ռուսիայի համերաշխ գործակցութիւնը. Նրա կարծիքով թէ Ընգլիան և թէ Ռուսիան հայկական խնդրում պէտք է հայերի կողմը բռնեն և պիտգրեն Օսմանեան պետութեանը։ «Եթէ Երզրան, գրում է յօդուածագիրը. Ընգլիայի նախաձեռնութեամբ Ռուսիային յանձնէք գրաւել և կառավարել Հայաստանը, ինչպէս Ուստրիան Բոսնիան և Հերցեգովինան է կառավարում, այն ժամանակ Ռուսիան այլ ևս չէր տատանուիլ. Երկու պետութիւնների բարեկամական յարաբերութիւնները և Բեռլինի Դօցից անկրկնական նատատրմի ցոյց տուած պատրաստութիւնը կարող էին իրականացնել այս Ծրագիրը. Հակառակ դէպքում հայերը դեռ երկար պիտի տանջուեն Յանիկների ձեռքի տակ։

—

«Figaro» լրագիրը մի առաջնորդող յօդուածի մէջ, որ Փրանսիայի արդի դրութեանն է նուիրուած, գրում է.

«Ըժմ մենք պէտք ենք մեր ազգային ազդեցութիւնը վայելելու բոլոր աշխարհներում։ Ասիական խոշոր խնդիրներն այլ ևս առանց մեր մասնակցութեան չեն վճռուիլ. Մենք ազատ շարժում ենք, որովհետև Ռուսիային մօտենալը կբրիտանացնում է մեր ուժերը. Մենք Ռուսիայի հետ և Գերմանիայի ազակցութեամբ նշանաւոր դեր խաղացինք Սիամնամէկի գաշնագիրը կնքելիս. այժմ էլ մենք պատրաստուած ենք Ընգլիայի մասնակցութեամբ ոչ պակաս նշանաւոր դեր խաղալ Հայկական խնդրում։ Ռազբերիի նախարարութիւնը կը կամենար ասիական Տաճկաստանում գեսպանութիւնները յարգացնել, և Չէդդայի կոնսուլի պատուհասով նոյնպիսի կամքիս խաղալ, որ տասնեակ տարիներից առաջ բոլոր պարսկական կուսակալների առաջին խազացուցաւ. Բայց այժմ Ռուսիան, հակառակ Ընգլիայի. Օսմանեան պետութեան ամրապնդութիւնն է պաշտպանում. Եւ մենք տատանուիլ մեր ուսանգական բազարականութեան՝ պաշտպանում ենք սուլթանին ընդդէմ Լօնդոնի կարծիքի չտնօրինական միտումների.

Որքան այլասեռուել է Փրանսիան, կ'ուսյացնենք մենք. Նա, որ մի ժամանակ ազատութեան, հաւասարութեան և տատանութեան գաղափարների որդանն էր, որ այդ գաղափարներով ազատում էր լուսաւոր մարդկութիւնը, այժմ մոռանում է Օսմանի կատարեալ և Չէդդան է յիշում, այլ և հպարտութեամբ խոստովանում է, որ ինքը պաշտպանում է սուլթանին.

Երեի Փրանսիական լրագիրը ամաչել է ասելացնել, իվ ինքը պաշտպանում է սուլթանին հայերի արտասուքների, անթիւ կանանց ու մանկանց այրուցքում հառաչների գէմ.

Խ. Փրանսիա.

—

ԼՕՆԴՕՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ յուլիսի 21-ին տեղ է ունեցել Ծիլ Դիլոնը. Ընգլո-Հայկական Ընկերութեան և Գարլսմիտի ու մասնի գործիչներից շատերը մասնակից են նոյ տոյ Դիլոնին. Մատղը են նոյ և ընծայ տոյ նոյն հայերը.

—

ՄԻ ԲԱԶՄԱՐԱՐ ՄԱՏԻՆ

Մատաւտեա Նահանգի Շեյոի քաղաքում մի անգին միտինգ է տեղի ունեցել, ուր միաձայն ընդունուել է հետեւեալ որոշումը.

«Մենք հիւսիսային Մերիկայի Միացեալ-Նահանգների Շեյոի քաղաքի բնակիչներս գումարուելով Միանգ-Հուզում այն տարաբախտ անպարտութեանց համար, որ տանջիների կատարել են վերջին քանի տարուայ ընթացքում Հայաստանի մէջ, ուր սուլթանը տրիտուր ժողովրդի տասած հաւատի գէպի նորա տրած բարենորոգման խոստումները, վարձատրել է նորան անգթութեամբ և բարբարոսութեամբ, որոշում ենք.

1) Որ առոյգ գաղտագրութիւնը, ամենատարբական մարգութիւնները պահանջում են, որ Հայաստանի հինգ նահանգները յանձնուին մի եւրոպական բարձրագոյն նահանգապետի անմիջական կառավարութեան. Այս նահանգապետին պէտք է նշանակին Բեռլինի գաշնագրութիւնը տարաբերող և ուրեմն պատասխանատու պետութիւնները.

2) Որ մեր այս վճռի պատճէնները ուղարկուին Միացեալ-Նահանգների արտարին գործոց նախարարին, Ընգլիայի արտաքին գործոց նախարարութեան և Լօնդոնի «Daily News» լրագրի խմբագրութեան.

Նախագահ Միտինգի
Բար. Գ. Հուպեր։

—

ԴՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՕԵԳՏՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

III

Ուստի օրինագրութիւնը գրականական սեղմականութեան մասին խօսում է տասներորդ հատրի առաջին մասում 420 յօդուածի տակ նայ Ծանօթութեանց առաջին բան և նոր կէսերում նոյն հատրի 1185 յօդուածում քաղաքական գատաստարանի կանոնի 217, 1040—1042 և գատաստրի 1683, 1684 և 1685 յօդուածներում (ՀԱՅՏՆԻ Ս ԱՐԱՏ.). Նոյ վերոյիշեալ յօդուածների գլխաւոր միտքը գարձնը. Հեղինակը և իր մտանկները նոյն աշխատութեանց սեղմականաւէն են հեղինակի մտից գնալ գնա և գնալ տարի. Որովհետև գրականական աշխատութիւնը կարող է մի քանի տարուանց գիտել, ուստի և այսպիսի երկի սեղմականութեան իրաւունքը պատկանում է աշխատասիրողներին և նրանց ժառանգներին միասին. Ետանան գրատարների կամ կիսի տեսան տան աշխատասիրած աշխատութիւնները ոչ որի սեղմականութիւն չեն գատաստանաց օրէնքով և ամեն ոք իրաւունք ունի այսպիսի հեղինակութիւնը հրատարակելու. Հատասատութիւններ նոյնպես հեղինակն չեն ճանաչվում, ուստի և որ և է երկի սեղմականութեան իրաւունքը նրանը կարող են տասնու միայն հեղինակից. Սակայն այն ընդհանուր կանոնը վերոյիշեալ 420 յօդուածի 24-երորդ պրագի հիման վրայ բացատրութիւնն ունի. Օրինակ՝ հաշվաբարձներին և այլ գործոցներին կից հատատասած գիտական ընկերութիւնները իրանց գրական աշխատութիւնները հրատարակելու և տարածելու իրաւունք ունին. Բացի այս՝ երբեմն հեղինակի իրաւունքներ կարող են վաճառել և իրէք ոչ հեղինակները. Օրինակ՝ 420 յօդուածի Ծանօթութեանց առաջին բան և նոր կէսերում նոյն հատրի 1185 յօդուածում քաղաքական գատաստարանի կանոնի 217, 1040—1042 և գատաստրի 1683, 1684 և 1685 յօդուածներում (ՀԱՅՏՆԻ Ս ԱՐԱՏ.). Նոյ վերոյիշեալ յօդուածների գլխաւոր միտքը գարձնը. Հեղինակը և իր ժառանգները նոյն աշխատութեանց սեղմականաւէն են հեղինակի մտից գնալ գնա և գնալ տարի. Որովհետև գրականական աշխատութիւնը կարող է մի քանի տարուանց գիտել, ուստի և այսպիսի երկի սեղմականութեան իրաւունքը պատկանում է աշխատասիրողներին և նրանց ժառանգներին միասին. Ետանան գրատարների կամ կիսի տեսան տան աշխատասիրած աշխատութիւնները ոչ որի սեղմականութիւն չեն գատաստանաց օրէնքով և ամեն ոք իրաւունք ունի այսպիսի հեղինակութիւնը հրատարակելու. Հատասատութիւններ նոյնպես հեղինակն չեն ճանաչվում, ուստի և որ և է երկի սեղմականութեան իրաւունքը նրանը կարող են տասնու միայն հեղինակից. Սակայն այն ընդհանուր կանոնը վերոյիշեալ 420 յօդուածի 24-երորդ պրագի հիման վրայ բացատրութիւնն ունի. Օրինակ՝ հաշվաբարձներին և այլ գործոցներին կից հատատասած գիտական ընկերութիւնները իրանց գրական աշխատութիւնները հրատարակելու և տարածելու իրաւունք ունին. Բացի այս՝ երբեմն հեղինակի իրաւունքներ կարող են վաճառել և իրէք ոչ հեղինակները. Օրինակ՝ 420 յօդուածի Ծանօթութեանց առաջին բան և նոր կէսերում նոյն հատրի 1185 յօդուածում քաղաքական գատաստարանի կանոնի 217, 1040—1042 և գատաստրի 1683, 1684 և 1685 յօդուածներում (ՀԱՅՏՆԻ Ս ԱՐԱՏ.). Նոյ վերոյիշեալ յօդուածների գլխաւոր միտքը գարձնը. Հեղինակը և իր ժառանգները նոյն աշխատութեանց սեղմականաւէն են հեղինակի մտից գնալ գնա և գնալ տարի. Որովհետև գրականական աշխատութիւնը կարող է մի քանի տարուանց գիտել, ուստի և այսպիսի երկի սեղմականութեան իրաւունքը պատկանում է աշխատասիրողներին և նրանց ժառանգներին միասին. Ետանան գրատարների կամ կիսի տեսան տան աշխատասիրած աշխատութիւնները ոչ որի սեղմականութիւն չեն գատաստանաց օրէնքով և ամեն ոք իրաւունք ունի այսպիսի հեղինակութիւնը հրատարակելու. Հատասատութիւններ նոյնպես հեղինակն չեն ճանաչվում, ուստի և որ և է երկի սեղմականութեան իրաւունքը նրանը կարող են տասնու միայն հեղինակից. Սակայն այն ընդհանուր կանոնը վերոյիշեալ 420 յօդուածի 24-երորդ պրագի հիման վրայ բացատրութիւնն ունի. Օրինակ՝ հաշվաբարձներին և այլ գործոցներին կից հատատասած գիտական ընկերութիւնները իրանց գրական աշխատութիւնները հրատարակելու և տարածելու իրաւունք ունին. Բացի այս՝ երբեմն հեղինակի իրաւունքներ կարող են վաճառել և իրէք ոչ հեղինակները. Օ-

Բ.

Սրգոն հետաքրքիր կանայ խորից. Ժայռերի ու ժայռերի վրայից Քուլլ, ուրիշ Ճանապարհով սրգէն ժամանում էր գրգների խորին. Մի փոքրիկ Քուռը միայն անջատում էր նրանց գրգերից. Երբ նա մի ժայռ ուժ Ծուխ լռից և հետքերը ստրանց գնալ հարկից... Լուռ և անշարժ Լին նրա գրգունքները, այն ինչ նրա հոգին խռովում էր։ Սրգոն ապրում էր. ապրում էր, որովհետև գիտէ էր, որ վաղը մա է, որ ինքը պիտի մեռնի և էլ չտեսնի արեի Ճառագայթները, իւր հայրենիքի հոգն ու ջուրը։ Եւ այդ ապրիքը կարծես կապուում էր նրան և սիրտ ու հոգի նեղչեցնում։ Կարծ ժամանակ տեսն նրա ապրիքը, խիտ կարծ, նա մեր Քուռ տեղից, երեսին խաչ տեսնց, իւր հայրենի հոգին մի պղտոց բերան տեղ նրանի հոգու և նա խօսէն վակերով գէպի ժայռերում գտած գրեց գէնքերը, գլուխցրեց նրանց, որ վաղը մա է, որ մոյն ազատ չպիտի տեսնէ և ապա ինքը չուտով անյայտացաւ խրամների մէջ. Մինչև գրգերի Քագաքի տեղ տասնիը գնա մի ժամ կանցնէր...

Բ.

Սրգոն հետաքրքիր կանայ խորից. Ժայռերի ու ժայռերի վրայից Քուլլ, ուրիշ Ճանապարհով սրգէն ժամանում էր գրգների խորին. Մի փոքրիկ Քուռը միայն անջատում էր նրանց գրգերից. Երբ նա մի ժայռ ուժ Ծուխ լռից և հետքերը ստրանց գնալ հարկից... Լուռ և անշարժ Լին նրա գրգունքները, այն ինչ նրա հոգին խռովում էր։ Սրգոն ապրում էր. ապրում էր, որովհետև գիտէ էր, որ վաղը մա է, որ ինքը պիտի մեռնի և էլ չտեսնի արեի Ճառագայթները, իւր հայրենիքի հոգն ու ջուրը։ Եւ այդ ապրիքը կարծես կապուում էր նրան և սիրտ ու հոգի նեղչեցնում։ Կարծ ժամանակ տեսն նրա ապրիքը, խիտ կարծ, նա մեր Քուռ տեղից, երեսին խաչ տեսնց, իւր հայրենի հոգին մի պղտոց բերան տեղ նրանի հոգու և նա խօսէն վակերով գէպի ժայռերում գտած գրեց գէնքերը, գլուխցրեց նրանց, որ վաղը մա է, որ մոյն ազատ չպիտի տեսնէ և ապա ինքը չուտով անյայտացաւ խրամների մէջ. Մինչև գրգերի Քագաքի տեղ տասնիը գնա մի ժամ կանցնէր...

Ֆ Ե Լ Ի Ե Տ Օ Ն

ԵՐՋԱՆԻԿ ԲՈՊԷ

Ջրոյց։
Ե.

Սասունը ծիսում էր...

Չորս կողմից յուսում էր Քնգամօրինների արտաք և հրացանների ձայիւնը։

Այդ միջոցին, քարափարիւ Սասունի մի լեռան ծերպում, որ պատապարանի էր սասւերախիտ Ծառերով, երեում էին մի խումբ կանայք և երեխաներ, որոնք վշտակից սրտով պահուած էին գանացան անկիւններում. Մայրերը ծիւ էին տալիս և պատասում, երեսը պատանուկիս ուսերին էին երգում ու ասում.

—Ննջիր, բալաս, ննջիր, քիւրդն ու Քիւրքը մեր ասւը քանգիցին, քանգուի նրանց ասւը։ Նրանք հորդ սպանեցին, հայրդ էլ սչբիս ասոյ մորքեցին, իսկ ես սիրուն քրոջդ. սիս... Քանգուի ասճկի ասւը, ասանայ քրոջի սիրտը...Ննջիր, բալաս, ննջիր, որ մեծանաս, նախշանիկ գէմը տանես... ասում էր Քչտաս մայրը։ Սակայն մանուկը չէում էր ու լալիս։ Ծնողները, որոնց ենթարկում է Քիլբրիայի հայկական նահանգների բրիստոնեայ ժողովրդը և ապահովէ Բեռլինի դաշնագրութեամբ պայմանաւորուած ազատութիւնը հայաստանում։

—

ԽՍԿԱՆՔ և ՀԵՏԳՈՒՆԻ ԽՆԴԻՐ

(«Daily News», յուլիսի 2).

Գ.-Գօլսի իտալական գեսպան պրն. Գաւտալեթիի ուղեորութիւնը Լօնդոն. Քիւրթիայի մայրաքաղաքի պատուհական շրջաններում բազմաթիւ կոմիտաների առիթ է տուել, կարծում են, որ գեսպանին մի յատուկ յանձնարարութիւն է տուած, որ սերտ կապ ունի Իտալիայի կառավարութեան ցանկութեան հետ՝ ունենալ եւսանդուն կերպով Ընգլիայի հետ միասին մասնակցել հայկական խնդրին. Փարիզից տարած տեղեկութիւնների համաձայն, Գաւտալեթիի միտքն գարձել է իր վրայ գիրանական մայրաքաղաքի դիպլոմատիական շրջանների ուշադրութիւնը. Այս շրջաններում, քան երեւոյթին, այն համզումունքն է տիրապետում, որ Իտալիան պատրաստ է միանալ Մեծ-Բրիտանիայի հետ, բնդունելով նորա գործելու եղանակը Հայաստանի վերարերութեամբ.

—

«Contemorary Bevіev» ամսագրի վերջին համարում առաջին տեղն է տուած «Երզրական դաշնակիցները Եսհայում» յօդուածին. Հեղինակագիրը Եսհայի գործերի մասին խօսելով հետեւցնում է, որ Ընգլիան և Ռուսիան այնտեղ կոչուած են իրար բարեկամ լինելու, որ դրանց բարեկամական գործակցութիւնները չատ նպատակայարմար և օգտակար է երկու պետութիւնց շահերին. «Եթէ Երզրան, գրում է յօդուածագիրը. Ընգլիայի նախաձեռնութեամբ Ռուսիային յանձնէք գրաւել և կառավարել Հայաստանը, ինչպէս Ուստրիան Բոսնիան և Հերցեգովինան է կառավարում, այն ժամանակ Ռուսիան այլ ևս չէր տատանուիլ. Երկու պետութիւնների բարեկամական յարաբերութիւնները և Բեռլինի Դօցից անկրկնական նատատրմի ցոյց տուած պատրաստութիւնը կարող էին իրականացնել այս Ծրագիրը. Հակառակ դէպքում հայերը դեռ երկար պիտի տանջուեն Յանիկների ձեռքի տակ։

—

«Figaro» լրագիրը մի առաջնորդող յօդուածի մէջ, որ Փրանսիայի արդի դրութեանն է նուիրուած, գրում է.

«Ըժմ մենք պէտք ենք մեր ազգային ազդեցութիւնը վայելելու բոլոր աշխարհներում։ Ասիական խոշոր խնդիրներն այլ ևս առանց մեր մասնակցութեան չեն վճռուիլ. Մենք ազատ շարժում ենք, որովհետև Ռուսիային մօտենալը կբրիտանացնում է մեր ուժերը. Մենք Ռուսիայի հետ և Գերմանիայի ազակցութեամբ նշանաւոր դեր խաղացինք Սիամնամէկի գաշնագիրը կնքելիս. այժմ էլ մենք պատրաստուած ենք Ընգլիայի մասնակցութեամբ ոչ պակաս նշանաւոր դեր խաղալ Հայկական խնդրում։ Ռազբերիի նախարարութիւնը կը կամենար ասիական Տաճկաստանում գեսպանութիւնները յարգացնել, և Չէդդայի կոնսուլի պատուհասով նոյնպիսի կամքիս խաղալ, որ տասնեակ տարիներից առաջ բոլոր պարսկական կուսակալների առաջին խազացուցաւ. Բայց այժմ Ռուսիան, հակառակ Ընգլիայի. Օսմանեան պետութեան ամրապնդութիւնն է պաշտպանում. Եւ մենք տատանուիլ մեր ուսանգական բազարականութեան՝ պաշտպանում ենք սուլթանին ընդդէմ Լօնդոնի կարծիքի չտնօրինական միտումների.

Որքան այլասեռուել է Փրանսիան, կ'ուսյացնենք մենք. Նա, որ մի ժամանակ ազատութեան, հաւասարութեան և տատանութեան գաղափարների որդանն էր, որ այդ գաղափարներով ազատում էր լուսաւոր մարդկութիւնը, այժմ մոռանում է Օսմանի կատարեալ և Չէդդան է յիշում, այլ և հպարտութեամբ խոստովանում է, որ ինքը պաշտպանում է սուլթանին.

Երեի Փրանսիական լրագիրը ամաչել է ասելացնել, իվ ինքը պաշտպանում է սուլթանին հայերի արտասուքների, անթիւ կանանց ու մանկանց այրուցքում հառաչների գէմ.

Խ. Փրանսիա.

—

ԼՕՆԴՕՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ յուլիսի 21-ին տեղ է ունեցել Ծիլ Դիլոնը. Ընգլո-Հայկական Ընկերութեան և Գարլսմիտի ու մասնի գործիչներից շատերը մասնակից են նոյ տոյ Դիլոնին. Մատղը են նոյ և ընծայ տոյ նոյն հայերը.

—

ՄԻ ԲԱԶՄԱՐԱՐ ՄԱՏԻՆ

Մատաւտեա Նահանգի Շեյոի քաղաքում մի անգին միտինգ է տեղի ունեցել, ուր միաձայն ընդունուել է հետեւեալ որոշումը.

«Մենք հիւսիսային Մերիկայի Միացեալ-Նահանգների Շեյոի քաղաքի բնակիչներս գումարուելով Միանգ-Հուզում այն տարաբախտ անպարտութեանց համար, որ տանջիների կատարել են վերջին քանի տարուայ ընթացքում Հայաստանի մէջ, ուր սուլթանը տրիտուր ժողովրդի տասած հաւատի գէպի նորա տրած բարենորոգման խոստումները, վարձատրել է նորան անգթութեամբ և բարբարոսութեամբ, որոշում ենք.

1) Որ առոյգ գաղտագրութիւնը, ամենատարբական մարգութիւնները պահանջում են, որ Հայաստանի հինգ նահանգները յանձնուին մի եւրոպական բարձրագոյն նահանգապետի անմիջական կառավարութեան. Այս նահանգապետին պէտք է նշանակին Բեռլինի գաշնագրութիւնը տարաբերող և ուրեմն պատասխանատու պետութիւնները.

2) Որ մեր այս վճռի պատճէնները ուղարկուին Միացեալ-Նահանգների արտարին գործոց նախարարին, Ընգլիայի արտաքին գործոց նախարարութեան և Լօնդոնի «Daily News» լրագրի խմբագրութեան.

Նախագահ Միտինգի
Բար. Գ. Հուպեր։

—

ԴՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՕԵԳՏՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

III

Ուստի օրինագրութիւնը գրականական սեղմականութեան մասին խօսում է տասներորդ հատրի առաջին մասում 420 յօդուածի առաջ նայ Ծանօթութեանց առաջին բան և նոր կէսերում նոյն հատրի 1185 յօդուածում քաղաքական գատաստարանի կանոնի 217, 1040—1042 և գատաստրի 1683, 1684 և 1685 յօդուածներում (ՀԱՅՏՆԻ Ս ԱՐԱՏ.). Նոյ վերոյիշեալ յօդուածների գլխաւոր միտքը գարձնը. Հեղինակը և իր ժառանգները նոյն աշխատութեանց սեղմականաւէն են հեղինակի մտից գնալ գնա և գնալ տարի. Որովհետև գրականական աշխատութիւնը կարող է մի քանի տարուանց գիտել, ուստի և այսպիսի երկի սեղմականութեան իրաւունքը պատկանում է աշխատասիրողներին և նրանց ժառանգներին միասին. Ետանան գրատարների կամ կիսի տեսան տան աշխատասիրած աշխատութիւնները ոչ որի սեղմականութիւն չեն գատաստանաց օրէնքով և ամեն ոք իրաւունք ունի այսպիսի հեղինակութիւնը հրատարակելու. Հատասատութիւններ նոյնպես հեղինակն չեն ճանաչվում, ուստի և որ և է երկի սեղմականութեան իրաւունքը նրանը կարող են տասնու միայն հեղինակից. Սակայն այն ընդհանուր կանոնը վերոյիշեալ 420 յօդուածի 24-երորդ պրագի հիման վրայ բացատրութիւնն ունի. Օրինակ՝ հաշվաբարձներին և այլ գործոցներին կից հատատասած գիտական ընկերութիւնները իրանց գրական աշխատութիւնները հրատարակելու և տարածելու իրաւունք ունին. Բացի այս՝ երբեմն հեղինակի իրաւունքներ կարող են վաճառել և իրէք ոչ հեղինակները. Օրինակ՝ 420 յօդուածի Ծանօթութեանց առաջին բան և նոր կէսերում նոյն հատրի 1185 յօդուածում քաղաքական գատաստարանի կանոնի 217, 1040—1042 և գատաստրի 1683, 1684 և 1685 յօդուածներում (ՀԱՅՏՆԻ Ս ԱՐԱՏ.). Նոյ վերոյիշեալ յօդուածների գլխաւոր միտքը գարձնը. Հեղինակը և իր ժառանգները նոյն աշխատութեանց սեղմականաւէն են հեղինակի մտից գնալ գնա և գնալ տարի. Որովհետև գրականական աշխատութիւնը կարող է մի քանի տարուանց գիտել, ուստի և այսպիսի երկի սեղմականութեան իրաւունքը պատկանում է աշխատասիրողներին և նրանց ժառանգներին միասին. Ետանան գրատարների կամ կիսի տեսան տան աշխատասիրած աշխատութիւնները ոչ որի սեղմականութիւն չեն գատաստանաց օրէնքով և ամեն ոք իրաւունք ունի այսպիսի հեղինակութիւնը հրատարակելու. Հատասատութիւններ նոյնպես հեղինակն չեն ճանաչվում, ուստի և որ և է երկի սեղմականութեան իրաւունքը նրանը կարող են տասնու միայն հեղինակից. Սակայն այն ընդհանուր կանոնը վերոյիշեալ 420 յօդուածի 24-երորդ պրագի հիման վրայ բացատրութիւնն ունի. Օրինակ՝ հաշվաբարձներին և այլ գործոցներին կից հատատասած գիտական ընկերութիւնները իրանց գրական աշխատութիւնները հրատարակելու և տարածելու իրաւունք ունին. Բացի այս՝ երբեմն հեղինակի իրաւունքներ կարող են վաճառել և իրէք ոչ հեղինակները. Օ-

կան պատասխ են գրքի հրատարակութեան ժամանակ յայտարարել, որ քարգմանութեան իրաւունքը վերապահվում են իրենց և երկու տարուայ ընթացքում գրքերի հրատարակութեան իրաւունքը տանելու օրից պատասխ են իրանք հրատարակել քարգմանութիւնը (420 յօդ. Ծանօթ. 18). Եթէ այսպիսի երկի հեղինակները երկու տարուայ ընթացքում չհրատարակեն իրանց գրքի քարգմանութիւնը, այն ժամանակ ամեն ոք ազատ իրաւունք է տանելու քարգմանելու իրաւունքը. Օրէնքի իմաստից կարելի է եզրակացնել, որ այս կէսը վերաբերում է Ծուտատանում տար լեզուով հրատարակուած գիտական գրուածքներին. Հեղինակը, հրատարակիչը և գրավաճառը, ապրանատերը և քարգմանիչը միմեանց հետ անեցած պայմանը անպատասխ պէտք է գրուած և նոտարի միջոցով կազմեն. Պատասխ է տեսնում վերոյիշեալ սեղմականի առիթով այդ կարծիքն է յայտնում, որ հեղինակը իրաւունք ունի երկրորդ հրատարակութեանը յոր ընծայել իր գիրքը չհետևով տարիի հետ անեցած պայմանագրին. Եթէ երկրորդ հրատարակութեան երեխ երբոր մասն գրքի փոփոխութեան են ենթարկուած կամ ուղղուած է գրքին գաղափարը երեխ երրորդ մասը. Եթէ հեղինակը կամ քարգմանիչը իր տրեմ աշխատութեան սեղմականութեան իրաւունքը կանգնէ կամ տրեմ այլ կերպ չանձնել է ուրիշին՝ այն ժամանակ վերջինս պարտական է հեղինակի մահից մինչև մի տարին յայտնել այս մասին, իսկ արտասահմանում գտանուողները մինչև երեխ տարին.

Փոքր յօդուածներից բաղկացած գրքերի հրատարակիչը իւր աշխատութեան սեղմականութեան իրաւունքը կտան

Ռուսական Ասիայի Ռուսական Ասիայի Ռուսական Ասիայի

ԱՐԱՐԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամսագիր գրականութեան, գիտութեան եւ հասարակական կեանքի

Ամսագիրը կը հրատարակուի Վաղարշապատում ամեն ամսի 1-ին։

Ամսագրի տարեկան գինը 6 ռուբլի։

Ամսագրի խմբագրութեան հասցէն է՝ Վաղարշապատ, Խմբագրութիւն «Արարատ» ամսագրի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ հետեւեալ հասցէներով՝

Վաղարշապատ, Տպարանի գրավաճառանոցում։

Թիֆլիս, Գրավաճառանոց Ա. Մանդինեանի։

Մոսկուա, Գրավաճառանոց Ա. Սալաեւի։

Պետերբուրգ, Գրավաճառանոց Ա. Ստասիւլեւիչի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Կ. Պոլիս, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Զմիւռնիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նոր Նախիջեւան, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ռոստով, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Ալեքսանդրիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Կահիրէ, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Ամերիկա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Ֆրանսիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Գերմանիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Անգլիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Իտալիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Իսպանիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Պորտուգալիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Հոլանդիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Բելգիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Շվեդիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նորվեգիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Դանիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Ռուսիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Լեհաստան, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Չեխիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Հունգարիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Ռումինիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Սերբիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Բուլղարիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Յունաստան, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Թուրքիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Պարսկաստան, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Հնդկաստան, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Չինաստան, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Ճապոնիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Աւստրալիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նոր Զելանդիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նոր Գուինէա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նոր Կալեդոնիա, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նոր Հեբրիդներ, Գրավաճառանոց Ա. Ասատուրեանի։

Ամսագրի գինը կանխիկ վճարելով կարելի է ստանալ նաեւ հետեւեալ հասցէներով՝

Նոր Հոլանդ

նում է չարն ու բարին, բայց բարոյական կաղմակերպուած համայնքներ չունեն, մի ուժեղ բարոյական կռիւ չունի չարից խուսափելու և բարին կատարելու։

Միւս զործող անձնաւորութիւնները մի տեսակ միջանկեալ դերով են ծանօթանում. Միքայել Երանեան, իշխանուհի Յանեա, ինչ մարդիկ են գրանք, չեն բացատրուած այն նեղքին չարժանիքները, որոնք նրանց գործելու են դրդում։

Եւ առնուազն պ. Երեմեանն ապրի ուշ է գործում արուեստի երեսներին, արուեստների վրայ, քան թէ նեղքին չարժանիքների։

Գան ասելու, որ այդ ես պէտք է մշակուին. Օրինակ՝ երբ Ղեկտանգրը օրօրում է Քաղեն Ընչեհին. երբ վերջինս ամեն ինչ կորցրած՝ տատրակեան զործունէութեան է նուիրուում. Ես վերջին ելոյթ չատ նշանաւոր է, բայց վկայ մէջ անշուշտ։ Հնդհանրը պէտք է բաց անելը մեր առաջ այն ուժեղ հոգին, որ ասենաղեղ բոլոր անցեալով հատարաբերութիւնը։

Գ. Երեմեանը գրելու չնորհ և վիպագրի ընդունակութիւն ունի, այդ մենք նկատել ենք գեռ 1883 թուին, երբ առաջին անգամ կարդացինք նրա փոքրիկ պատմութիւնը «Ընձուղտ» մէջ։ Նա մի բանի բուսականի յաջողուած պատկերներ ունի «Երեսագործ» մէջ ապագրած։ Բայց այդ ընդունակութիւնը կարող է չգնահատուել և այն էլ մեծ չափով։ Տ. Մ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԹՒՐՔԻԱ.—«Իլտիզի հեռագրական զործակալութիւնը» հաղորդում է որ Գանկալթիի զինուորական զրաբոցական այն ուսակիրները, որոնք մասնակցել էին վերջին զանազանութեան սուլթանի կենաց դէմ, նուիրուել են Փորը-Սուդանի նաւահանգիստներից մէկը։ Թէ ուր պէտք է արտօրեին նորա, մինչև այժմ տակաւին անյայտ է։

ՉԸՆԶԸՉԸՆ

Թղթակցական գրքեր. Վերին մամանակներս մեր մէջ մոդերնական ընթերցասիրութեան համար դերձ հրատարակիչը մի գանձի է դարձել։ Գրանց մէջ առանձին ուշադրութիւն են դարձրել նոր ՏՀՐԵՐԸ։ Ընդհանուր ընկերութիւն ստեղծելու համար մոդերնական թղթակցի տակ յոյս անհրաժ մոդերնական գրքերը. գրանք իրանց բովանդակութեամբ և մասնիչի ձեւով բաւականին տարբեր են։ Հետաքրքիր է նկատել, որ այդ տեսակ գրքերը մեծ մասամբ կազմուած են կանանց համար։ Ամենից առաջ նկատում ենք, որ այդ գրքերում մեծ մասամբ ամենաչնչին բաներ են տպագրուած։ Ոչ մի տեղ այդքան չեն տպագրում, որքան մոդերնական գրքերում։ Ամենաչնչին բաները, որոնք ոչ մի տեղ չեն տպագրուի, մոդերնական գրքերում տպագրուած են։ Ամենաչնչին բաները, որոնք ոչ մի տեղ չեն տպագրուի, մոդերնական գրքերում տպագրուած են։

Ասանկ գիրքերու Մարտ Նորդաու կարդացել է «Zeitschrift für soziale Medicin» հանդէսում չատ հետաքրքրական ուշադրութիւն դրաւնական բժշկի վերաբերութեան մի քանիսը։ Ըստ նրա՝ մոդերնական գրքերի մեծ մասը չէ գրուում հիանդների համար, որքան այս կամ այն հիանդութեան բժշկութեան վրայ։ Ամենից առաջ նկատում ենք, որ հիանդութեան բժշկութեան վրայ գրուած գրքերում